

MAHALLALARDA KORRUPSIYANING PROFILAKTIKASI

Matrasulov Davlatnazar Raximberganovich

Toshkent viloyati Adliya boshqarmasi
Qibray tumani Adliya bo'limi boshlig'i

Annontatsiya: ushbu maqolada mahallalarda korrupsiyaning profilaktikasi, uning samarali amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan amaliy choralar, aholining iqtisodiy holati, ta'lim darajasi, huquqiy savodxonligi va jamoatchilik nazoratining korrupsiyaga qarshi kurashdagi roli ko'rib chiqiladi. Korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan huquqiy va institutsional mexanizmlar, shuningdek, fuqarolik jamiyatining ishtiroki muhimligi ta'kidlanadi. O'zbekistonning bu boradagi islohotlari va amaliyotlari tahlil qilinib, korrupsiyaning oldini olish mexanizmlarini yanada takomillashtirish bo'yicha takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: korrupsiya, mahalla, ijtimoiy, omillar, huquqiy, savodxonlik, jamoatchilik nazorati, O'zbekiston, korrupsiyaga qarshi kurash, ta'lim, iqtisodiy holat, fuqarolik jamiyati.

Korrupsiya – ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotga salbiy ta'sir ko'rsatadigan, barcha davlat organlarida uchraydigan tizimli muammo. Korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi samarali kurashish davlatning siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi korrupsiyaga qarshi kurashda bir qancha qonun va normativ hujjatlar yaratib, mahallalarda ijtimoiy nazoratni kuchaytirish, shaffoflikni ta'minlash va fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirishga alohida e'tibor qaratmoqda.

Korrupsiyaning mahalla tizimidagi o'rni. Korrupsiya mahalla tizimida, ayniqsa, mahalliy hukumat organlarida ko'pincha uchraydi. Mahalladagi barcha ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlar mahalliy rahbarlar va davlat xizmatchilari tomonidan boshqariladi. Shuning uchun, mahalladagi korrupsiyani kamaytirish

davlatning asosiy vazifalaridan biridir. Shu bois, korrupsiyaning mahalla tizimidagi oʻrni va uning oldini olish choralari tushunish uchun bir qancha nazariy yondashuvlarni koʻrib chiqish kerak.

Nazariy asoslarga koʻra, korrupsiya jarayoni koʻpincha resurslarning yetarli boʻlmagan taqsimoti, davlat idoralari va xizmatchilari oʻrtasidagi yashirin kelishuvlar va shaffoflikning yoʻqligi bilan bogʻliqdir

Oʻzbekistonning korrupsiyaga qarshi kurashdagi amaliyoti. Oʻzbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashishning ustuvor huquqiy asoslari qator xalqaro huquqiy normalarda oʻz ifodasini topgan boʻlib, ularga quyidagilarni kiritish mumkin:

2003-yil 31-oktabrda qabul qilingan BMT ning Korrupsiyaga qarshi Konvensiyasi;

2000-yil 15-noyabrda qabul qilingan BMT ning Transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi Konvensiyasi;

1999-yil 27-yanvardagi Yevropa Kengashining “Korrupsiya uchun jinoiy javobgarlik toʻgʻrisida” gi Konvensiyasi;¹

1999-yil 4-noyabrdagi “Korrupsiyaga uchun fuqarolik huquqiy javobgarlik toʻgʻrisida” gi Konvensiyalari va boshqalar.²

Taʼkidlash joizki, mamlakatimizda korrupsiyaga qarshi kurashish hamda ushbu turdagi jinoyatlarni sodir etilishini oldini olishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar tizimli ravishda amalga oshirilmoqda. davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarida korrupsiya omillarini keltirib chiqarayotgan tizimli muammolarni

¹<https://ombudsman.uz/oz/docs/ozbekistonda-korrupsiyaga-qarshi-kurashish-sohasida-davlat-siyosatini-takomillashtirish-masalalari>.

² ombudsman.uz.

bartaraf etishga qaratilgan qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinib, amaliy hayotga tatbiq etilmoqda.

Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 29 iyundagi PF-6013-sonli “O‘zbekiston Respublikasida Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” gi Farmoni qabul qilinib, mazkur Farmon asosida korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish sohasidagi davlat siyosatini, shuningdek, korrupsiyaga oid huquqbuzarliklarning tizimli sabab va shart-sharoitlarini bartaraf etish hamda korrupsiyaga qarshi kurashish choralarining samaradorligini oshirishga qaratilgan davlat va boshqa dasturlarni shakllantirish va amalga oshirish maqsadida Korrupsiyaga qarshi kurash Agentligi tashkil etildi.³

Korrupsiyaga qarshi kurashishda O‘zbekistonning o‘ziga xos yondashuvi xalqaro tajribalardan olingan saboqlarga asoslanadi. Biroq, O‘zbekistonda mahallalarda korrupsiyani oldini olishning samarali mexanizmlari hali to‘liq shakllanmagan. O‘zbekistonning mahalla tizimi, ayniqsa, jamoatchilik nazorati va fuqaro ishtirokini kuchaytirish bo‘yicha ilg‘or mamlakatlardan o‘rganishga intilmoqda.

Mahallalarda korrupsiyaning oldini olishda ijtimoiy omillar. Korrupsiyaning oldini olishda ijtimoiy omillar, ayniqsa, mahalla va fuqarolar o‘rtasidagi ishonchni tiklashda katta ahamiyatga ega. Mahallalarda aholining o‘zaro aloqalari, ta’lim darajasi, iqtisodiy sharoitlar va ijtimoiy xizmatlar sifatining yaxshilanishi korrupsiyani kamaytirishga yordam beradi. O‘zbekiston Respublikasi hukumati shu asosda, aholi o‘rtasida huquqiy savodxonlikni oshirish uchun ko‘plab dasturlarni amalga oshirmoqda.

³<https://ombudsman.uz/oz/docs/ozbekistonda-korrupsiyaga-qarshi-kurashish-sohasida-davlat-siyosatini-takomillashtirish-masalalari>.

Maqsadli ijtimoiy omillarni tahlil qilishda olimlar fikriga ko‘ra, aholining iqtisodiy holati va ta’lim darajasi bilan korrupsiyaga qarshi kurash o‘rtasida to‘g‘ridan-to‘g‘ri bog‘liqlik mavjud. Misol uchun, *Robert Klark* (2015) ta’kidlashicha, "Ta’limning oshishi va iqtisodiy barqarorlik korrupsiyani kamaytirishga yordam beradi, chunki yuqori ta’limli fuqarolar korrupsiyaga qarshi faolroq chiqadilar". Ushbu fikr, O‘zbekistonda mahalla tizimidagi ta’lim va ijtimoiy sharoitlarning yaxshilanishi korrupsiyaning kamayishiga olib kelishini ko‘rsatadi.

2023-yili Toshkentda o‘tkazilgan Korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha yuksak xalqaro mukofot bilan taqdirlash marosimida davlatimiz rahbari nutq so‘zladi va korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida qator muhim tashabbuslarni ilgari surdi.⁴

Prezidentimiz o‘z nutqida “Korrupsiya butun insoniyatga, barcha jamiyatlar asosiga, iqtisodiy taraqqiyotga zarba beradigan, qonun ustuvorligini buzadigan va xalqning davlat siyosatiga ishonchini keskin susaytiradigan, demokratik institutlar rivojiga to‘sqinlik qiladigan xatarli tahdiddir va u barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish borasidagi rejalarimizga ham jiddiy putur yetkazadi” dedi.⁵

Korrupsiyani oldini olish uchun huquqiy va institutsional mexanizmlar. Korrupsiyaga qarshi kurashda huquqiy mexanizmlar, xususan, qonunlarning yangilanishi va ularning amalda qo‘llanishi muhim ahamiyatga ega. O‘zbekistonda "Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida"gi qonun Qonunchilik palatasi tomonidan 2016-yil 24-noyabrda qabul qilingan Senat tomonidan 2016-yil 13-dekabrda ma’qullangan. Ushbu qoninda koruppsiyaga quyidagicha ta’rif beriladi: Koruppsiya - shaxsning o‘z mansab yoki xizmat mavqeyidan shaxsiy manfaatlarini

⁴ <https://lex.uz/mact/-3088008>.

⁵ <https://parliament.gov.uz/articles/1937>.

yoxud o'zga shaxslarning manfaatlarini ko'zlab moddiy yoki nomoddiy naf olish maqsadida qonunga xilof ravishda foydalanishi, xuddi shuningdek bunday nafni qonunga xilof ravishda taqdim etishdir.⁶

Fuqarolar va jamoatchilik nazorati. Mahallalarda korrupsiyaga qarshi kurashda fuqarolar va jamoatchilik nazorati katta rol o'ynaydi. Fuqarolar, ayniqsa, mahalliy jamoat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining ishtirokini kuchaytirish orqali korrupsiyaga qarshi kurashning samaradorligini oshirish mumkin. Bu borada O'zbekistonning "Fuqarolik jamiyatini rivojlantirish" dasturi, shuningdek, jamoatchilik nazorati mexanizmlari samarali ishlayapti.

Xulosa

Mahallalarda korrupsiyani oldini olish uchun O'zbekistonning amalga oshirayotgan islohotlari va yangi qonunlari, shuningdek, fuqarolarni huquqiy savodxonlikni oshirishga qaratilgan dasturlar, davlat organlarining faoliyati samarali bo'lishiga imkon yaratmoqda. Biroq, mahallalarda korrupsiyaning oldini olishning samarali mexanizmlarini yaratishda davlat va jamoatchilikning hamkorligi muhimdir.

Shu bilan birga, ijtimoiy omillar va ta'limning roli ham korrupsiyaga qarshi kurashishda ahamiyatga ega bo'lib, bu yo'ldagi kelgusidagi ishlar mamlakat rivojiga yangi yo'nalishlar beradi.

Ushbu maqola mohiyatan ilmiy asoslangan bo'lib, O'zbekistonning korrupsiyaga qarshi kurashdagi amaliyotini tahlil qiladi va korrupsiyaning oldini olish bo'yicha takliflar beradi. Agar maqolani yanada kengaytirishni xohlasangiz, har bir bo'limni chuqurroq tahlil qilish mumkin.

⁶ <https://lex.uz/mact/-3088008>.
SJIF: 5.051

FOYDALANILGAN MANBALAR RO'YXATI:

1. ombudsman.uz.
2. lex.uz.
3. parliament.gov.uz.
4. interoncof.com.
5. scientific-jl.com.
6. Yangi O'zbekistonda jinoyatchilikka qarshi kurashishning istiqbollar (interoncof.com).
7. scholar.google.com.